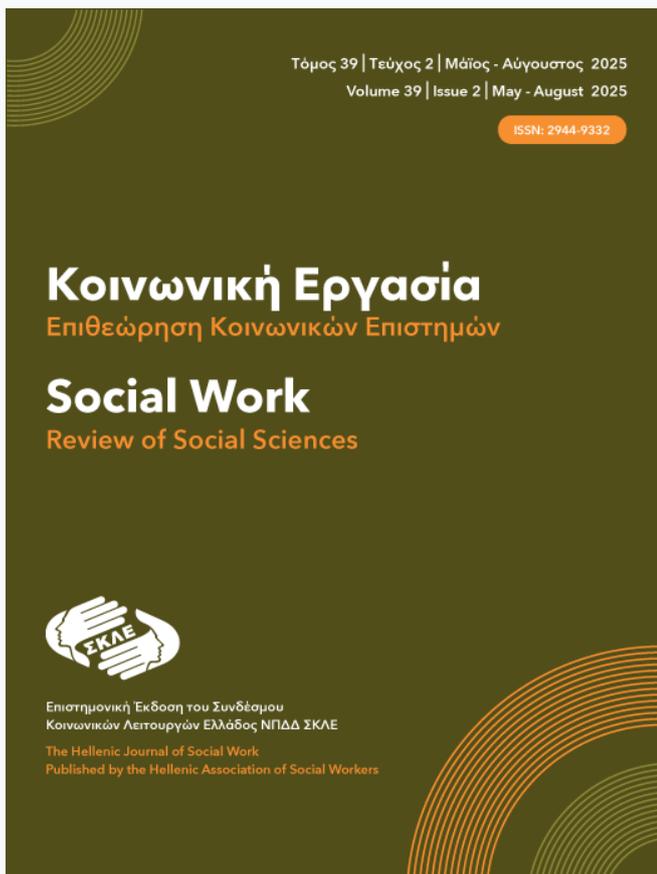

Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών

Τόμ. 39, Αρ. 2 (2025)

2/2025

Διερεύνηση της ποιότητας της ιδρυματικής και της ανάδοχης φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα, σήμερα. Η οπτική των Κοινωνικών Λειτουργιών.

Ελευθερία Μανδρανή

doi: [10.12681/socialwork-rss.40421](https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.40421)

Copyright © 2025, Ελευθερία Μανδρανή

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μανδρανή Ε. (2025). Διερεύνηση της ποιότητας της ιδρυματικής και της ανάδοχης φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα, σήμερα. Η οπτική των Κοινωνικών Λειτουργιών. *Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών*, 39(2), 3–21. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.40421>

Διερεύνηση της ποιότητας της ιδρυματικής και της ανάδοχης φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα, σήμερα: Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Μανδρανή Ελευθερία¹

¹ Κοινωνική Λειτουργός, M.Sc., Δήμος Θερμαϊκού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο πραγματεύεται την ποιότητα φροντίδας που δέχονται τα παιδιά που εισέρχονται στο σύστημα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα σήμερα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η φροντίδα που παρέχουν οι δομές παιδικής προστασίας και ο θεσμός της αναδοχής, ως εναλλακτικό μέτρο παιδικής προστασίας, από την οπτική των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στην κλειστή φροντίδα και στους φορείς που υλοποιούν και εποπτεύουν αναδοχές. Η έρευνα εφάρμοσε ποιοτικό ερευνητικό σχέδιο διεξάγοντας πρόσωπο με πρόσωπο ημιδομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες αναλύθηκαν μέσω θεματικής ανάλυσης. Τα ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης ανέδειξαν ορισμένα κρίσιμα ζητήματα ως προς την ευημερία των παιδιών και στα δυο πλαίσια. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στην κλειστή φροντίδα, κατέγραψαν τις ανησυχίες τους σχετικά με την χαμηλή κάλυψη των πραγματικών, συναισθηματικών αναγκών των παιδιών, την οποία συνέδεσαν με την υποστελέχωση των ιδρυμάτων και τον εν γένει ιδρυματικό τους χαρακτήρα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στις αναδοχές, αξιολόγησαν θετικά το εναλλακτικό μέτρο συγκρινόμενο με την ιδρυματική φροντίδα, επισημαίνοντας ακριβώς ότι καλύπτει τις συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών, τονίζοντας παράλληλα τις παγίδες που κρύβει για τους ανάδοχους φροντιστές, γονείς και επαγγελματίες. Ο ρόλος του/της κοινωνικού/ής λειτουργού κρίνεται κομβικός και στα δυο εργασιακά πλαίσια, καθώς επωμίζεται το βάρος της ευθύνης σχετικά με τη λήψη αποφάσεων για το μέλλον των παιδιών, συχνά χωρίς την πλαισίωση διεπιστημονικής ομάδας, με απουσία πρωτοκόλλων εργασίας, με δυσβάσταχτο φόρτο εργασίας και με ορατό τον κίνδυνο της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Λέξεις-κλειδιά: δομές παιδικής προστασίας, αναδοχή, ποιότητα φροντίδας, κοινωνικοί λειτουργοί

Στοιχεία Επικοινωνίας: Μανδρανή Ελευθερία, elmandrani@gmail.com

Εισαγωγή

Στα ιδρύματα παιδικής προστασίας επικρατεί πολύ συχνά η αποκοπή από το οικογενειακό περιβάλλον, η απουσία προσωπικού χώρου για το κάθε παιδί, η διεκπεραιωτική κάλυψη αναγκών από εναλλασσόμενο προσωπικό, η έλλειψη τρυφερότητας και συναισθηματικής επαφής και ο κοινωνικός στιγματισμός (Χρυσικός, 2002). Παρόλο που στην Ελλάδα η ποιότητα της ιδρυματικής περίθαλψης παρουσιάζει παθογένειες και χωλαίνει στους ίδιους τομείς διαχρονικά, εξακολουθεί να αποτελεί την κυρίαρχη και συνήθως την μοναδική επιλογή παιδικής προστασίας μέχρι σήμερα (Συνήγορος του Πολίτη, 2015, σ.8).

Συγκεκριμένα, παρατηρείται χρόνια υποστελέχωση σε μόνιμο επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό, έκτακτο εναλλασσόμενο προσωπικό, ως εκ τούτου έλλειψη σταθερών προσώπων αναφοράς για τα παιδιά, απουσία συνεχούς, έγκυρης εκπαίδευσης και εποπτείας, με αποτέλεσμα χαμηλής κατάρτισης προσωπικό που βιώνει επαγγελματική εξουθένωση (Πανοπούλου-Μαράτου και συν., 1998; Συνήγορος του Πολίτη, 2020; Φαρμακοπούλου και συν., 2011).

Η πρόσφατη ΚΥΑ 40494/11-05-2022 αφορά στις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας μόνο των ιδιωτικών δομών, ενώ για τις δημόσιες σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη (2020), προέκυψε ότι θεωρητικά ισχύει ακόμα ένα ενιαίο αλλά εξαιρετικά παλιό πλαίσιο λειτουργίας που δεν τις υποχρεώνει θεσμικά να προσαρμόζονται στις ίδιες προδιαγραφές για στελέχωση, παρεχόμενες υπηρεσίες και προγράμματα. Ουσιαστικά απουσιάζει ένα ενιαίο σύστημα ελάχιστων εθνικών προδιαγραφών λειτουργίας και ένας κοινός κώδικας δεοντολογίας προδιαγραφών πρακτικής για όλα τα ιδρύματα (Συνήγορος του Πολίτη, 2015, σ.12). Κατά συνέπεια, παρατηρούμε ανομοιογένειες και ανισότητες στην παρεχόμενη φροντίδα των φιλοξενούμενων παιδιών και τη μη σφαιρική προστασία των δικαιωμάτων τους.

Οι επιβλαβείς επιπτώσεις της ιδρυματικής ζωής αποτυπώνονται σε ποικίλους τομείς της ανάπτυξης των παιδιών. Σύμφωνα με τη θεωρία του δεσμού του Bowlby (όπως αναφέρεται στους Schofield & Beek, 2023), τα παιδιά, κυρίως τα βρέφη, έχουν μια βιολογική τάση να αναζητούν την εγγύτητα με το βασικό πρόσωπο φροντίδας για να επιβιώσουν και για να εδραιώσουν μια ασφαλή βάση ώστε να εξερευνησουν το περιβάλλον. Η ποιότητα των πρώιμων εμπειριών με τον φροντιστή, διαμορφώνουν την προσωπικότητα και την ποιότητα των σχέσεων που θα αναπτύξουν μεταγενέστερα. Στην ιδρυματική συνθήκη η έλλειψη εξατομικευμένης φροντίδας στερεί τη δυνατότητα δημιουργίας σταθερού δεσμού και οδηγεί σε διαταραχές πρόσδεσης (Bakemans-Kranenburg et al., 2011; Gunnar & Reid, 2019). Η πορεία των παιδιών συνολικά και μαζικά διαταράσσεται από το αίσθημα εγκατάλειψης, από την αδυναμία δόμησης δεσμού πρόσδεσης και από τα φτωχά ερεθίσματα που επιφέρουν μεταβολές στις νευρο-βιολογικές εγκεφαλικές τους λειτουργίες (Ζήση, 2006).

Επιπλέον, παρουσιάζουν φτωχότερη ανάπτυξη σε ύψος και βάρος, βιώνουν συχνότερα αρνητικά συναισθήματα όπως φόβο, θυμό, θλίψη και εκδηλώνουν δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές όπως μικρότερη συγκέντρωση, κίνητρα και ενσυναίσθηση (Smyke et al., 2007). Επίσης, εμφανίζουν προβλήματα υγείας, συναισθηματικές διαταραχές, διαστρεβλωμένη φιλικότητα, υπερκινητικότητα και υψηλά ποσοστά αυτιστικών μοτίβων εξαιτίας της πρώιμης έλλειψης διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας (Rutter et al., 2007; Vorria et al., 1998a). Επιπρόσθετα, έχουν περιορισμένες γνωστικές ικανότητες και χαμηλότερη πνευματική ανάπτυξη, καθυστερημένη ηλικιακά σχολική φοίτηση, χαμηλή επίδοση, στιγματισμό εντός της σχολικής κοινότητας, φτωχής ποιότητας σχέσεις με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς, περιορισμένη πρόσβαση σε εξωσχολική στήριξη και έλλειψη ικανοποίησης από την συνολική σχολική εμπειρία (Βουργαζοπούλου και συν., 2017; Smyke et al., 2007).

Το γεγονός ότι Ευρωπαϊκοί οργανισμοί και όργανα στα οποία μετέχει και η Ελλάδα, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, έθεσαν ως προτεραιότητά τους την αποϊδρυματοποίηση, καλώντας τα κράτη μέλη να προστατεύουν τα παιδιά στην κοινότητα αντί στο ίδρυμα (Ε.Κ.Κ.Ε., 2022), καθώς και η έκδοση των Κοινών Κατευθυντήριων Γραμμών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας (2012), οδήγησαν την χώρα μας σε μια σταδιακή αλλαγή με τελικό προορισμό την αποϊδρυματοποίηση. Αυτό αποτυπώνεται στον Ν. 4538/2018 που προωθεί την οικογενειακή αποκατάσταση των παιδιών και στην ΚΥΑ 40494/11-05-2022 που αναφέρει στο αρ.1 παρ. 4 ότι οι προδιαγραφές λειτουργίας των ΜοΠΠ εντάσσονται στην στρατηγική αποϊδρυματοποίησης.

Η ανάδοχη φροντίδα διαθέτει πλεονεκτήματα έναντι της ιδρυματικής, καθώς προσφέρει εξατομικευμένη κάλυψη των αναγκών, καλύπτοντας το κενό της σύναψης συναισθηματικού δεσμού με ένα σταθερό πρόσωπο αναφοράς, απαλλάσσει το παιδί από τον κίνδυνο του στιγματισμού που επιφέρει η ιδρυματική συνθήκη (Σίνδρου, 2001), η απομάκρυνσή του από τους γονείς του είναι σχετικά πιο ήπια ενώ οι γονείς συμπεριλαμβάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2002; Σίνδρου, 2001). Η εμπειρία της οικογενειακής ζωής, το αίσθημα της ασφάλειας, η αποκλειστική φροντίδα και η σύναψη νέων επωφελών σχέσεων, λειτουργούν επανορθωτικά στα πρότερα τραύματά του, το ενισχύουν ώστε να αναπτύξει δεξιότητες και να ξαναβρεί την παιδικότητά του (Μεργούπη, 2021; Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου, 2023; Schofield & Beek, 2023). Ο τελικός στόχος της αναδοχής είναι η επιστροφή του παιδιού στην οικογένειά του, επομένως πρόκειται για φροντιστική κίνηση προσωρινού χαρακτήρα, καθώς οι έννομες σχέσεις με τους γονείς του δεν μεταβάλλονται, γεγονός που την διακρίνει από την τεκνοθεσία και οι ανάδοχοι εκπροσωπούν τους γονείς, όχι το παιδί (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2002).

Στο πλαίσιο του προγράμματος Bucharest Early Intervention Project (BEIP), που είναι μια μελέτη για την ανάδοχη παρέμβαση σε ιδρυματοποιημένα παιδιά που ξεκίνησε στη Ρουμανία το 2000, πραγματοποιήθηκαν έρευνες που εξετάζουν μεταξύ άλλων την πρόοδο των παιδιών σχετικά με την συναισθηματική πρόσδεση και έκφραση (Ghera et al., 2009; Smyke et al., 2010). Βρέθηκε ότι παιδιά που τοποθετήθηκαν σε αναδοχή από ίδρυμα, ανέπτυξαν ασφαλή τύπο πρόσδεσης και υψηλότερο αίσθημα ασφάλειας, επομένως συμπεραίνεται ότι είναι δυνατή η ανάκαμψη όσον αφορά στην πρόσδεση (Smyke et al., 2010). Επίσης, η πρώιμη τοποθέτηση σε αναδοχή, συνδέεται με λιγότερες δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία στην εφηβεία, με την βίωση θετικών συναισθημάτων όπως η χαρά και με χαμηλότερα επίπεδα υπερκινητικότητας και ελλειμματικής προσοχής (Ghera et al., 2009).

Επιπρόσθετα, σε ιδρυματοποιημένα παιδιά διαπιστώθηκαν εντονότερα προβλήματα συμπεριφοράς από παιδιά που μεγάλωναν σε ανάδοχες οικογένειες, όπως απόσυρση, παραπρωματική συμπεριφορά και επιθετικότητα (Καλύβα, 2016). Αντιθέτως στα αναδεχόμενα παιδιά έχει διαπιστωθεί υψηλότερη σχολική επίδοση και επίδοση σε νοητικές κλίμακες, μεγαλύτερη πρόοδος στην οπτική-χωρική μνήμη και στην ικανότητα απόκτησης νέας γνώσης (Καλύβα, 2016; Wade et al., 2019).

Ο πρόσφατος Νόμος 4538/2018, που ρυθμίζει την εφαρμογή του θεσμού στην Ελλάδα, φιλοδοξεί να τον επαναφέρει στο προσκήνιο, επανασυστήνοντας τον στην κοινωνία και διαχωρίζοντάς τον στην συλλογική συνείδηση από την τεκνοθεσία. Αποτελεί μια προσπάθεια αναδιαμόρφωσης της διαδικασίας διεκπεραίωσης ενός αιτήματος αναδοχής, από την αρχική αίτηση έως την άρση της, εισάγει κοινωνικές και οργανωτικές καινοτομίες και αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό την τεχνολογία.

Μεθοδολογία έρευνας

Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα με διπλό ερευνητικό ερώτημα, η οποία διενεργήθηκε στα πλαίσια Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας της ερευνήτριας, το διάστημα Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2023. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, μελετά την ποιότητα φροντίδας που λαμβάνουν τα παιδιά που φιλοξενούνται σε κλειστές δομές παιδικής προστασίας στην Ελλάδα σήμερα. Το δεύτερο, εξετάζει την ποιότητα της φροντίδας που προσφέρει ο θεσμός της αναδοχής ως εναλλακτικό μέτρο παιδικής προστασίας, έπειτα από τη νέα νομοθεσία του 2018. Επιλέχθηκε έρευνα ποιοτικής μεθοδολογίας για να αναδειχθούν τα νοήματα που αποδίδουν οι ίδιοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες στο υπό εξέταση αντικείμενο καθώς και ο τρόπος που τα κατανοούν (Willig, 2015). Συγκεκριμένα, τα δύο μέτρα εξετάζονται μέσα από την υποκειμενική οπτική των κοινωνικών λειτουργών αναφορικά με την προαγωγή της προστασίας των παιδιών και με το εάν καλύπτεται το σύνολο των αναγκών τους. Οι κοινωνικοί/ες λειτουργοί γνωρίζουν τις ανάγκες των παιδιών, λαμβάνουν αποφάσεις για την ζωή τους και ταυτόχρονα γνωρίζουν τις ελλείψεις και τις στρεβλώσεις των υπηρεσιών, τις οποίες αντιμετωπίζουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να δημιουργήσει ένα βήμα ώστε οι κοινωνικοί/ες λειτουργοί, να υποβάλλουν προτάσεις για την βελτίωση της ποιότητας των δύο μέτρων μέσω της κατάθεσης της εμπειρίας τους, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν οδηγό για τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό τους, ενδεχομένως και τον επανασχεδιασμό τους με στόχευση προς το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.

Υπήρξε ανοιχτή πρόσκληση για την συμμετοχή στην έρευνα, οι συμμετέχοντες/ουσες ενημερώθηκαν προφορικώς - δια ζώσης και τηλεφωνικώς - από την ερευνήτρια για τον σκοπό της και τις μεθόδους συλλογής υλικού (ηχογράφηση συνέντευξης), ενώ τους παραδόθηκε και σχετικό έντυπο ενημέρωσης. Τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες ηθικής και δεοντολογίας καθώς υπέγραψαν με τη θέλησή τους έντυπο συγκατάθεσης, ενημερώθηκαν πως ανά πάσα στιγμή είχαν το δικαίωμα να αποχωρήσουν από την διαδικασία, έχοντας στη διάθεσή τους έντυπο ανάκλησης συγκατάθεσης και για να διασφαλιστεί η ανωνυμία τους κωδικοποιήθηκαν με αύξοντες αριθμούς από το 1 ως το 16 (Σ1, Σ2, κ.ο.κ.). Οι περιορισμοί της έρευνας έγκεινται στο ότι οι συμμετέχοντες/ουσες προέρχονται στην πλειοψηφία τους από φορείς και δομές της Βόρειας Ελλάδας και αφορά σε δομές που φιλοξενούν αποκλειστικά παιδιά τυπικής ανάπτυξης.

Πληθυσμός

Εφαρμόστηκε η δειγματοληψία χιονοστιβάδας, ώστε οι επαγγελματίες να διαθέτουν τα χαρακτηριστικά και την κοινωνική δικτύωση για να συστήσουν στην ερευνήτρια και άλλους/άλλες συμμετέχοντες/ουσες (Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Εν προκειμένω, επιλέχθηκαν επαγγελματίες που εργάζονταν σε κατεχοχρήν φορείς υλοποίησης και εποπτείας αναδοχών, όπως οι Περιφέρειες και σε δομές με μακροχρόνια παρουσία και γνώση στην κλειστή περίθαλψη. Επιλέχθηκαν τέσσερα ιδρύματα δημοσίου δικαίου και τέσσερα ιδιωτικού. Συγκεντρώθηκαν 16 κοινωνικοί/ες λειτουργοί, οι οποίοι/ες διαμοιράστηκαν ισόρροπα: οκτώ συμμετείχαν στην έρευνα για την ιδρυματική φροντίδα και οκτώ για την ανάδοχη. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων/ουσών στο σύνολο της έρευνας απασχολούνται σε φορείς και δομές της Βόρειας Ελλάδας, συγκεκριμένα της Μακεδονίας, μία σε φορέα της Ηπείρου και δυο σε δομές της Αττικής.

Λαμβάνοντας υπόψη τον Νόμο 4538/2018 και την ΚΥΑ 40494/2022 που ορίζουν σαφή χρονοδιαγράμματα σχετικά με την εξάμηνη έγγραφη ενημέρωση προς την Εισαγγελία ανηλίκων αναφορικά με τις δράσεις των κοινωνικών λειτουργών και με την κατάρτιση και αναθεώρηση του Ατομικού Σχεδίου Φροντίδας (Α.Σ.Φ.) ανά τρίμηνο και εξάμηνο αντίστοιχα, η επαγγελματική εμπειρία

ενός έτους στο αντικείμενο για την συμμετοχή στην έρευνα, θεωρήθηκε επαρκής χρόνος διαχείρισης τουλάχιστον ενός περιστατικού. Επίσης, θεωρήθηκε ικανός χρόνος και ως προς την διευκόλυνση άντλησης συμμετεχόντων. Ο μέσος χρόνος επαγγελματικής εμπειρίας στο πλαίσιο της αναδοχής ήταν τα 9,5 έτη, ενώ στο πλαίσιο της ιδρυματικής φροντίδας ήταν τα 12,8 έτη. Στο πλαίσιο της αναδοχής συμμετείχαν 7 γυναίκες και ένας άνδρας ενώ στο πλαίσιο των δομών συμμετείχαν 5 γυναίκες και 3 άνδρες. Ο μέσος όρος ηλικίας και στα δυο πλαίσια της έρευνας ήταν τα 44 έτη.

Μέθοδος συλλογής και ανάλυσης υλικού

Η μέθοδος συλλογής των ποιοτικών δεδομένων που επιλέχθηκε ήταν αυτή των ημιδομημένων συνεντεύξεων ενώ συμπληρώθηκε και ένα έντυπο δημογραφικών στοιχείων για τα χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας. Η συγκεκριμένη μέθοδος διαθέτει το πλεονέκτημα πως είναι συμβατή με ποικίλες μεθόδους ανάλυσης δεδομένων ενώ ταυτόχρονα προσφέρεται για την παραγωγή νέας γνώσης και κατανόησης του αντικείμενου της έρευνας, καθώς πρόκειται για μια συνομιλία μεταξύ δύο ανθρώπων που αλληλεπιδρούν και παράγουν τα δεδομένα που θα αναλυθούν (Willig, 2015). Επίσης επιτρέπει την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων, την εμβάθυνση σε κάποια θέματα και την προσθαφαίρεση ερωτήσεων (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Η διεξαγωγή των πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε στον χώρο εργασίας των ερωτώμενων. Κάποιοι διενεργήθηκαν τηλεφωνικά για λόγους ανωτέρας βίας (π.χ. γεωγραφική απόσταση), μαγνητοφωνήθηκαν έπειτα από την έγγραφη συναίνεση τους και απομαγνητοφωνήθηκαν από την ερευνήτρια. Επιλέχθηκε ώρα και μέρα που τους/τις εξυπηρετούσε.

Το εμπειρικό υλικό αναλύθηκε με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης που επιχειρεί με συστηματικό τρόπο να ανιχνεύσει, να οργανώσει και να κατανοήσει επαναλαμβανόμενα μοτίβα νοήματος μέσα απ' το σύνολο των εμπειρικών δεδομένων, ώστε να καταφέρει ο/η ερευνητής/τρια να φτάσει σε συλλογικές νοηματοδοτήσεις και εμπειρίες. Η εν λόγω μέθοδος χαρακτηρίζεται από ευελιξία και προϋποθέτει τον δημιουργικό ρόλο του/της ερευνητή/τριας για την παραγωγή των θεμάτων (Τσιώλης, 2018). Ακολουθήθηκαν τα έξι στάδια της θεματικής ανάλυσης που προτείνουν οι Braun & Clarke (2012), δηλαδή πολλαπλές αναγνώσεις ώστε να εξοικειωθεί η ερευνήτρια με το εμπειρικό υλικό, παραγωγή των αρχικών κωδικών, πρώτη απόπειρα δημιουργίας θεμάτων έπειτα από συνδυασμό των κοινών μοτίβων που προέκυψαν από τα δεδομένα, επανεξέταση των θεμάτων σε σχέση με τα κωδικοποιημένα δεδομένα ώστε να διαχωριστούν με σαφήνεια μεταξύ τους, ορισμός και ονομασία των θεμάτων με βάση το νόημα του περιεχομένου τους και τέλος συγγραφή των ευρημάτων.

Αποτελέσματα έρευνας

Η θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων διεξήχθη χωριστά για τις δύο ομάδες των συμμετεχόντων/ουσών, δηλαδή των κοινωνικών λειτουργών των δομών και των φορέων υλοποίησης και εποπτείας αναδοχών.

Πρώτη μελέτη ανάλυσης συνεντεύξεων: Οι απόψεις και οι αξιολογήσεις των κοινωνικών λειτουργών για την ποιότητα ζωής των παιδιών στις δομές παιδικής προστασίας

Κάλυψη βασικών αναγκών

Οι οκτώ κοινωνικές/οι λειτουργοί συνέκλιναν ως προς τις απόψεις και τις αξιολογήσεις τους για την ικανοποιητική κάλυψη των βασικών αναγκών των παιδιών, οι οποίες περιλαμβάνουν τους τομείς της στέγασης, διατροφής, εκπαίδευσης, ατομικής υγιεινής, φροντίδα υγείας, δημιουργικής απασχόλησης και

κοινωνικοποίησης. Η συμμετέχουσα Σ1 τονίζει: «*Να τα βοηθήσεις να αναπτύξουν βασικές κοινωνικές δεξιότητες [...] να μάθουν να κάνουν μπάνιο σωστά [...] το κομμάτι το εκπαιδευτικό [...] τα ιατρικά, [...] να ξαναβρούν την παιδικότητά τους, να ξαναπαίξουνε*». Επιπρόσθετα ανέφεραν ότι τηρούν τη νέα νομοθεσία καταρτώντας εγκαίρως ένα ρεαλιστικό και εφαρμόσιμο ΑΣΟΑ, που απαντά στο δικαίωμά κάθε παιδιού να μεγαλώσει σε ένα οικογενειακό περιβάλλον. Όλες οι δομές είχαν παιδιά υπό την ευθύνη τους που είχαν αποκατασταθεί είτε μέσω αναδοχής, είτε μέσω τεκνοθεσίας, ωστόσο δεν μας ανέφερε κανείς/καμία, επανένωση με τη βιολογική οικογένεια. Η Σ6 αναφέρει: «*...μέσα σε ένα τρίμηνο που μας δίνει ο νόμος συντάσσουμε το ΑΣΟΑ το αναρτούμε στο αηγηέ με σκοπό την οικογενειακή αποκατάσταση του παιδιού [...] τη δεδομένη στιγμή φιλοξενούνται μόνο 12 παιδιά στην κλειστή φροντίδα και άλλα τόσα είναι στην ανάδοχη φροντίδα...*».

Συναισθηματική αποστέρηση

Το σύνολο των συμμετεχόντων/ουσων συνέκλινε ότι σε έναν ιδρυματικό χώρο δεν είναι εφικτό να ικανοποιηθούν οι συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών. Οι χρόνιες, δομικές παθολογίες των ιδρυμάτων δεν επιτρέπουν το χτίσιμο συναισθηματικού δεσμού, ούτε την εξατομικευμένη φροντίδα, κάτι το οποίο δεν αντισταθμίζεται από τα υλικά αγαθά, ούτε και από το νοιάξιμο που μπορεί να δείχνουν οι υπάλληλοι της κάθε δομής προσπαθώντας να κάνουν ευσυνειδήτα και φιλότιμα τη δουλειά τους. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα αποσπάσματα. Η Σ8 αναφέρει: «*Όμως είναι ένα ιδρυματικό περιβάλλον. Αυτό σημαίνει ότι τα πρόσωπα φροντίδας εναλλάσσονται, υπάρχουν αρκετά πρόσωπα φροντίδας κι αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει αποκλειστικότητα, αυτό έχει επίπτωση στις συναισθηματικές ανάγκες ενός παιδιού, δε το λέμε εμείς το λέει η βιβλιογραφία παγκοσμίως...*». Ο Σ2 επισημαίνει: «*Η ποιότητα ζωής των παιδιών μπορεί να είναι πολύ καλύτερη από την οικογένεια [...] αλλά στην πραγματικότητα όσο ενδιαφέρον να έχουμε κι εμείς σαν υπάλληλοι [...] όση αγάπη και να δώσουμε δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αγάπη που επιζητάνε από τους βιολογικούς τους γονείς*».

Συνολική αποτίμηση της ιδρυματικής φροντίδας στα παιδιά

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάστηκαν διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, πέντε συμμετέχοντες/ουσες προέβαλλαν τις υπηρεσίες που ανακουφίζουν τα παιδιά και τους προσφέρουν την φροντίδα που είχαν στερηθεί στην προηγούμενη ζωή τους. Ενώ τρεις κοινωνικοί λειτουργοί ανέδειξαν το γεγονός πως καμία δομή δεν μπορεί να υποκαταστήσει ένα οικογενειακό πλαίσιο και να προσφέρει την εξατομικευμένη φροντίδα που θα ικανοποιήσει τις βαθύτερες, προσωπικές τους ανάγκες.

Ανάδειξη παρεχόμενων εφοδίων στα παιδιά από τις δομές παιδικής προστασίας

Σε αυτή την υποενότητα επισημαίνεται το γεγονός ότι τα παιδιά βρίσκονται σε ένα περιβάλλον ασφαλές και προστατευτικό. Ο Σ5 αναφέρει: «*...η αίσθηση ότι είμαστε ασφαλείς κι από κει και πέρα όσο μπορούμε να πάρουμε από αυτό που ζούμε απ' τη ζεστασιά, ας πούμε τη φροντίδα...*». Οι δομές προσπαθούν να λειτουργήσουν επανορθωτικά για τα παιδιά, ειδικά στις περιπτώσεις των μικρών δομών με οικογενειακό προφίλ. Η Σ7 αναφέρει: «*Είναι το καλό το ότι είμαστε μικρή μονάδα [...] όσο πιο μικρό είναι τόσο πιο καλά μπορείς να ασχοληθείς με το παιδί [...] να αντιλαμβάνονται ότι υπάρχει κάποιος που είναι εδώ για να τους βοηθήσει χωρίς να τα κακοποιήσει, χωρίς να ζητάει έτσι; δε ζητάμε κάτι απ' αυτά, μόνο να πατήσουν τα ποδαράκια τους στη ζωή...*».

Απόρριψη των δομών παιδικής προστασίας

Εδώ αναφέρεται πως οι δομικές, συστημικές παθογένειες του ιδρυματικού πλαισίου, όπως η στέρηση ανάπτυξης προσωπικής ταυτότητας, η ομαδική κάλυψη αναγκών και η καταπάτηση του δικαιώματος του παιδιού για την συμμετοχή και επιλογή του ίδιου στην ικανοποίηση των αναγκών του, δεν παρέχουν ωφέλιμα εφόδια στα παιδιά, αντ' αυτού τους προσθέτουν κι άλλα προβλήματα, στην ήδη επιβαρυσμένη ζωή τους. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα αποσπάσματα. Ο Σ2 αναφέρει: «...στην ουσία όμως... δημιουργούμε ένα σωρό άλλα προβλήματα... στίγμα και μια μέρα να μπει ένα παιδί στο ίδρυμα το στίγμα δημιουργείται [...] όχι δεν είναι σπίτι, δεν υπάρχει αίσθηση του ανήκειν, δεν υπάρχει αίσθηση της ιδιοκτησίας. Πως κάποιος καθορίζει την ταυτότητά του; Την ταυτότητά μας την καθορίζουμε μέσω της αίσθησης του ανήκειν, μέσω της ιδιοκτησίας». Ο Σ4 αναφέρει: «Η καλύτερη δομή όποια κι αν είναι αυτή, οι ανάγκες των παιδιών στα ιδρύματα δεν μπορούν να καλυφθούν, καταρχάς οι ανάγκες ικανοποιούνται ομαδικά και όχι εξατομικευμένα άρα χάνεται άμεσα ένα βασικό δικαίωμα του παιδιού που αφορά την έκφρασή του και την επιλογή του στο πως θα καλύψει τις ανάγκες του...».

Προτάσεις των κοινωνικών λειτουργών για την ιδρυματική περίθαλψη

Οι προτάσεις τους κινήθηκαν σε δυο κατευθύνσεις. Στην πρώτη κατεύθυνση περιλαμβάνονται προτάσεις βελτίωσης των υπηρεσιών των δομών. Στην δεύτερη προτείνεται η εκ βάθρων αλλαγή του μοντέλου παιδικής προστασίας που περιλαμβάνει τον τερματισμό της λειτουργίας των ιδρυμάτων.

Βελτιωτικές προτάσεις λειτουργίας των δομών παιδικής προστασίας

Οι προτάσεις βελτίωσης των δομών, κινήθηκαν ως επί το πλείστον γύρω από την εκπαίδευση και τις προσλήψεις μόνιμου προσωπικού, επιστημονικού και βοηθητικού. Η Σ3 αναφέρει: «Περισσότερο προσωπικό θα έλεγα, ώστε να μη χρειαστεί εγώ να κάνω κάτι το οποίο δεν είναι στο ρόλο μου...». Η Σ7 αναφέρει: «Πρέπει να υπάρχουν περισσότεροι ειδικοί, μια καλύτερη εκπαίδευση των φροντιστών, αυτά τα δύο».

Επίσης προτείνεται η ύπαρξη ενός κοινού πλαισίου λειτουργίας των δομών επί τη βάση της παροχής ισότιμης φροντίδας από το σύνολο των δομών. Η Σ8 αναφέρει: «...καλό θα ήταν να υπάρχει κοινό πλαίσιο λειτουργίας για όλους [...]ένα κομμάτι που θα μπορούσε να βελτιωθεί είναι αυτό ακριβώς να υπάρχει μια κοινή γραμμή για όλους τους φορείς...».

Ριζική αλλαγή μοντέλου παιδικής προστασίας

Δύο κοινωνικοί λειτουργοί προχωράνε βαθύτερα προτείνοντας πιο ριζοσπαστικές διαρθρωτικές μεταβολές, η υιοθέτηση των οποίων θα οδηγήσει στην κατάργηση των ιδρυμάτων. Ωστόσο ένα τόσο θαρραλέο βήμα, προϋποθέτει την ανάλογη πολιτική βούληση. Αναφέρουν χαρακτηριστικά, Σ2: «Θα έπρεπε

να αλλάξουμε γενικά κοινωνική πολιτική, θα πρέπει δηλαδή να αλλαχτεί από τη ρίζα του... αυτό που κάνουμε εμείς, είναι ότι υπάρχει πρόβλημα και βρίσκουμε την εύκολη λύση να μπει ένα παιδί σ' ένα Κέντρο». Ο Σ4 αναφέρει: «Το παιδί και ο άνθρωπος θα πρέπει να αποτελέσουν πολιτική προτεραιότητα γιατί αποδεδειγμένα δεν είναι πολιτική προτεραιότητα κι όσο δεν υπάρχει η πολιτική βούληση δεν θα κλείσουν τα ιδρύματα».

Δεύτερη μελέτη ανάλυσης συνεντεύξεων: Οι απόψεις και οι αξιολογήσεις των κοινωνικών λειτουργών για την ποιότητα φροντίδας των παιδιών στην αναδοχή.

Από τις απαντήσεις των οκτώ αυτών κοινωνικών λειτουργών, προέκυψαν παράγοντες ποιοτικής και μη ποιοτικής αναδοχής.

Παράγοντες ποιοτικής αναδοχής

Ο πρώτος παράγοντας μιας ωφέλιμης αναδοχής αφορά στην μικρή ηλικία του παιδιού. Ένα μικρότερο παιδί προσαρμόζεται ευκολότερα και συντομότερα στην ανάδοχη οικογένεια, επειδή έχει ζήσει λιγότερο χρόνο σε ένα ίδρυμα ή στην οικογένεια του και πιθανότατα δεν έχει προλάβει να διαμορφώσει ακόμα σχέσεις και συναισθηματικό δεσμό, ενώ παράλληλα έχει μεγάλη ανάγκη από ένα σταθερό οικογενειακό περιβάλλον. Η συμμετέχουσα Σ15 αναφέρει: «... σε μικρό παιδάκι τα πράγματα είναι λίγο πιο εύκολα».

Τα γνήσια και διαφανή κίνητρα των αναδόχων με βάση τα οποία υπηρετούν τον κεντρικό σκοπό της αναδοχής που είναι η επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Επομένως θα πρέπει να είναι υποστηρικτικοί και στην προσπάθειά των γονέων να ορθοποδήσουν. Η Σ15 αναφέρει: «... η αναδοχή θέλει κότσια, θέλει γερό στομάχι, θέλει απόλυτη συνειδητότητα, θέλει να έχει ξεκαθαρίσει ο ανάδοχος τα κίνητρό του...». Η συμμετέχουσα Σ13 εξηγεί: «...για εμένα αυτό θα σήμαινε μια επιτυχημένη αναδοχή ότι το παιδί όντως υποστηρίχθηκε από τους αναδόχους [...] βάλαν το λιθαράκι τους ... το φρόντισαν, το αγάπησαν [...] αλλά η επιτυχία είναι αν το παιδί στο τέλος επιστρέψει στους γονείς του...».

Τρίτος παράγοντας είναι η δημιουργία δεσμού του παιδιού με τους ανάδοχους και η ενίσχυση της ψυχικής του ανθεκτικότητας. Η Σ11 αναφέρει χαρακτηριστικά: «...πάει καλά όταν το παιδί νιώθει ασφάλεια νιώθει εμπιστοσύνη με τους αναδόχους χτίζει δεσμό και μπορεί να εξιστορήσει την ιστορία της ζωής του δίνοντας μια νοηματοδότηση τέτοια που μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του επειδή βλέπουμε πολύ έντονα σκηνικά μπουλινγκ στα παιδιά που έχουν κάποιο στοιχείο διαφορετικότητας...». Η Σ13 αναφέρει: «...πάει καλά αν οι ανάδοχοι έχουν καταφέρει να κάνουν το παιδί να αισθάνεται φροντίδα, ασφάλεια, αγάπη, όλα αυτά που χρειάζεται για να αναπτυχθεί συναισθηματικά».

Ο σεβασμός και η αποδοχή στα πρότερα βιώματα, στην προσωπική ιστορία, στους ρυθμούς συναισθηματικής έκφρασης του παιδιού από τους αναδόχους και στη διάθεση του απαραίτητου χρόνου για να ενσωματωθεί στην οικογένειά τους. Η Σ15 αναφέρει: «... να καταλάβουν ότι αυτά τα παιδιά δεν έχουν πέσει από τον ουρανό, έχουν την προσωπική τους ιστορία έχουν το δικό τους τραύμα [...] οι αναδοχές για μένα πάνε καλά όταν οι ανάδοχοι μπορούν να αφουγκραστούνε το παιδί και τις ανάγκες του [...] και φυσικά να σέβονται την προσωπική του ιστορία...». Η συμμετέχουσα Σ16 τονίζει: «Όταν ο ανάδοχος συνειδητοποιήσει ότι κάθε μέρα δε θα είναι τέλεια και δε θα είναι ένας υπέροχος ανάδοχος γονέας [...] αναγνώριση ότι το παιδί έχει δυσκολίες και πρέπει να τις λύσει...».

Η επικοινωνιακή συνεργασία αναδόχων και κοινωνικού λειτουργού. Οι ανάδοχοι θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να μοιραστούν τις δυσκολίες που θα συναντήσουν, να δράσουν έγκαιρα και να εμπιστευτούν τον κοινωνικό λειτουργό ώστε να προλαμβάνουν κατά το δυνατόν δύσκολες καταστάσεις. Η Σ16 επισημαίνει: «...να μη φοβάται τον κοινωνικό λειτουργό που κι αυτό συμβαίνει, να μη του λέει ότι αντιμετωπίζω αυτό και στην πορεία να το καταλαβαίνει ο κοινωνικός λειτουργός και να γιγαντώνονται τα πράγματα, να έχουμε αργήσει...».

Παράγοντες μη ποιοτικής αναδοχής

Οι παράγοντες μιας μη ποιοτικής αναδοχής, με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων/ουσών, συμπυκνώνονται στους ακόλουθους. Η μεγάλη ηλικία του παιδιού και το κοινωνικό ιστορικό του. Ένα μεγαλύτερο παιδί ζώντας το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο ίδρυμα όπου έχει διαμορφώσει σχέσεις

και αισθάνεται το περιβάλλον ασφαλές και γνώριμο, μπορεί να μην επιθυμεί αλλαγές. Επιπλέον τα μεγαλύτερα παιδιά εξαιτίας των τραυμάτων τους, εμφανίζονται πιο δύσπιστα απέναντι σε ενήλικες και αντιμετωπίζουν με καχυποψία τις καλές τους προθέσεις. Η Σ9 αναφέρει χαρακτηριστικά: «...το παιδί το οποίο δεν εμπιστεύεται εύκολα, έχει τραύματα, καλείται να ξαναχάσει την ασφάλεια έστω από τη δομή και να πάει στο άγνωστο... δεν είναι όλα τα παιδιά ανοιχτά ειδικά τα πιο μεγάλα [...] εμένα μου έτυχε υπόθεση που το παιδί αρνήθηκε να γνωρίσει ανάδοχους γονείς... δεν ήθελε να φύγει απ' τη δομή».

Η γεωγραφική εγγύτητα, είναι ένας σημαντικός παράγοντας καθώς η απόσταση από το μέρος όπου τα παιδιά αφήνουν πίσω κάποια οικογένεια που μπορεί να έχουν ή ότι γνώριζαν ως τώρα στη ζωή τους ως σταθερό σημείο αναφοράς, τους προκαλεί αρνητικά συναισθήματα, ειδικά κατά το πρώτο διάστημα. Η Σ9 αναφέρει: «καλείται ένα παιδί να φύγει από μία Αθήνα για παράδειγμα, να πάει σε μια πόλη που δεν ξέρει καν που βρίσκεται στο χάρτη [...] από μια γιαγιά που μπορεί να αφήνει πίσω, από μια μαμά με όλες τις αγωνίες που έχει, θα μιλάω με τα αδελφάκια μου; Σίγουρα θα το τηρήσουν αυτοί; είναι πολύ δύσκολο στην αρχή».

Τα μη ειλικρινή κίνητρα των αναδόχων τους απομακρύνουν από τον ρόλο τους και δε τηρούν τις συμφωνίες που δεσμεύτηκαν να τηρούν. Η Σ9 αναφέρει: «...δεν πάει καλά μια αναδοχή στις περιπτώσεις όπου οι ανάδοχοι έχουνε κάνει αίτημά τους μέσα τους να προχωρήσουν στην αναδοχή ενός παιδιού με προοπτική την υιοθεσία του [...] Εκεί δεν μπορούν να σταθούν ως ανάδοχοι, με αποτέλεσμα ουσιαστικά κάποια στιγμή αυτό δεν βγαίνει».

Η απουσία σεβασμού στους προσωπικούς ρυθμούς συναισθηματικής έκφρασης του παιδιού και ακολούθως η δυσκολία διαχείρισης των καταστάσεων κρίσης από τους ανάδοχους, καθιστά την αναδοχή μη ποιοτική. Η Σ16 αναφέρει: «Όταν δε συνειδητοποιούν ότι τα παιδιά έχουν διαφορετικές ανάγκες απ' τους ενήλικες όταν ο ενήλικας συνδέεται άμεσα και το παιδί δεν ανταποκρίνεται έτσι γιατί θέλει χρόνο, εκεί πληγώνονται και τα πράγματα δε πάνε καλά». Η Σ15: «...θέλει χρόνο και θέλει μικρά και σταθερά βήματα [...] αν δεν αφουγκραστούν τις ανάγκες του, δεν είναι κοντά του αρωγοί και δε ζητάν βοήθεια δε θα πάει καλά μια αναδοχή».

Η καχύποπτη στάση των γονέων που φοβούνται ότι μέσω της αναδοχής θα χάσουν οριστικά τα παιδιά τους, έτσι τα επηρεάζουν αρνητικά απέναντι στη διαδικασία, συνεπώς επηρεάζεται αρνητικά η ποιότητα της αναδοχής. Η Σ14 αναφέρει: «Παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο η στάση των γονιών του παιδιού αν οι γονείς δεν δίνουν την έγκρισή τους είναι πιθανό ένα μεγαλύτερο παιδί να μην δεχτεί να πάει σε μια οικογένεια κι αυτό το έχουμε δει στην πράξη». Η Σ11 αναφέρει: «...όταν οι γονείς δε θέλουν να συμφωνήσουν, όταν δε δίνουν συγκατάθεση [...] δυσκολεύονται να εμπιστευτούν τον θεσμό πιστεύουνε ότι τους παίρνουμε τα παιδιά ότι δε θα τα γυρίσουμε».

Η κακής ποιότητας συνεργασία των φορέων μεταξύ τους και οι χειρισμοί των επαγγελματιών, είτε κατά το στάδιο της προετοιμασίας των γονέων, των αναδόχων και του παιδιού, είτε μετά την τοποθέτηση του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια, μπορεί να επηρεάσουν την πορεία εξέλιξης της. Η Σ14 αναφέρει: «Μια αναδοχή δεν πάει καλά όταν δεν έχει γίνει καλή προεργασία και δεν ταιριάζει το παιδί καλά με τους αναδόχους...». Η συμμετέχουσα Σ15 αναφέρει: «Όταν υπάρχει έλλειψη συνεργατικότητας [...] αν μεταξύ μας οι ενήλικες εμπλεκόμενοι δεν ξεκαθαρίσουμε τον ρόλο μας, τις αρμοδιότητές μας και τις ευθύνες μας... δε μπορεί να πάει καλά...».

Αποτίμηση της ανάδοχης φροντίδας στα παιδιά

Οι αποκρίσεις των κοινωνικών λειτουργών αποτυπώνουν την θετική επίδραση της αναδοχής σε πολλαπλούς τομείς. Συγκεκριμένα, αναφέρουν πρόοδο και ανάπτυξη σε φυσικό και γνωστικό επίπεδο, Ο Σ12 αναφέρει: «...βλέπουμε την εξέλιξη παίρνουν κιλά, ύψος, στο σχολείο λένε λέξεις γιατί μέσα στο ίδρυμα [...] δεν αλληλεπιδρούν με πολύ κόσμο ώστε να έχουν μεγάλο λεξιλόγιο». Η Σ15 αναφέρει:

«...είχα μια μικρούλα που είχε φτάσει στην πέμπτη Δημοτικού και δεν ήξερε καλά καλά γραφή κι ανάγνωση κι όταν τοποθετήθηκε στην ανάδοχη οικογένεια και πέρασε από πάνω της με όλη την φροντίδα οι ανάδοχοι φτάσαμε στην πρώτη Γυμνασίου να αριστεύσει ...».

Επιπλέον η αναδοχή καλύπτει τις συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών προσφέροντας εξατομικευμένη φροντίδα σε αντίθεση με τα ιδρύματα. Η Σ9 αναφέρει χαρακτηριστικά: «...η ποιότητα αν στη δομή ήταν 1% στο σπίτι είναι 100% [...] στην ανάδοχη οικογένεια έχει την ανάδοχη μαμά τον ανάδοχο μπαμπά που το ξυπνάει, το φροντίζει όταν σηκώνει πυρετό, πράγματα που τα παιδάκια κάποια από αυτά δεν τα έχουν ζήσει ποτέ μέσα στη δομή...ζει σ' ένα μοντέλο οικογένειας».

Αποτίμηση του θεσμού από την έως σήμερα εφαρμογή του

Η αποτίμηση, ανέδειξε αφενός τα γενναία βήματα που έγιναν με στόχο την ισχυροποίηση του θεσμού της αναδοχής και την ανάδειξη του οφέλους της στα παιδιά, επισημαίνοντας και τη συνεισφορά του νέου θεσμικού πλαισίου. Αφετέρου, τονίζει στρεβλώσεις του παρελθόντος που δεν έχουν ακόμα αντιμετωπιστεί ούτε με τη νέα νομοθεσία.

Θετικά βήματα

Σύμφωνα με τους κοινωνικούς λειτουργούς, ο θεσμός με τη συνεισφορά του νέου νόμου φαίνεται να υπηρετεί έναν από τους πρωταρχικούς του στόχους που είναι η αποιδρυματοποίηση των παιδιών, η επείγουσα αναδοχή συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση. Σύμφωνα με τη Σ15: «...για μένα ο 4538 [...] ήρθε να προωθήσει τον θεσμό της αναδοχής γιατί ήμασταν από τις τελευταίες χώρες που 'ναι τα ιδρύματά μας γεμάτα παιδιά...». Η Σ9 αναφέρει: «Αυτό που θεωρώ πρόοδο είναι η μη μεσολάβηση της τοποθέτησης του παιδιού σε δομή παιδικής προστασίας, την κατεπείγουσα αναδοχή που προσπαθεί τα τελευταία χρόνια να εφαρμοστεί, γιατί αποφεύγουμε έτσι την ιδρυματοποίηση...».

Επισημαίνεται η διεύρυνση των ορίων ηλικίας για να γίνει κάποιος ανάδοχος, η Σ11 αναφέρει: «...έχουν διευρυνθεί πολύ τα όρια ηλικίας οπότε ένας ανάδοχος μπορεί να γίνει μέχρι και τα 75 του, από μόνο του αυτό μας λέει ότι η αναδοχή δεν είναι τεκνοποίηση, δεν είναι υιοθεσία δηλαδή ένας άνθρωπος που θέλει να συμβάλει στο μέγαλωμα ενός παιδιού μπορεί να το κάνει κι ας είναι πολλά τα χρόνια διαφοράς».

Τονίζεται η αξιοποίηση της τεχνολογίας που διασφαλίζει την διαφάνεια στη διαδικασία, κάτι που οι περισσότεροι/ες συμμετέχοντες/ουσες θεωρούν ότι έχει επιτευχθεί. Η Σ14 αναφέρει: «...εκτιμώ ότι υπάρχει διαφάνεια, υπάρχει όντως σειρά προτεραιότητας, πρωτόκολλα είναι όλα αναρτημένα...».

Τέλος, στα θετικά βήματα συγκαταλέγουν την χορήγηση επιδόματος και αδειών εργασίας για την διευκόλυνση της καθημερινότητάς των αναδόχων. Η Σ16 αναφέρει: «...τώρα δίδεται επίδομα αναδοχής το οποίο καλό θα είναι κι αυτό να χρησιμοποιείται για τις θεραπείες των παιδιών...». Η Σ14 αναφέρει: «...άλλαξε το νομοθετικό πλαίσιο και μπορεί να παίρνουν και οι ανάδοχοι άδειες».

Παραμονή παθογενειών

Οι παθογένειες σχετίζονται με την μακροχρόνια αναδοχή που ισοδυναμεί με την ομηρία παιδιών σε μια ασαφή συνθήκη, καθώς και για τους γονείς τους, διότι δεν ξεκαθαρίζονται οι νομικές εκκρεμότητες και έχουμε παιδιά που τα μεγαλώνουν επί χρόνια οι ανάδοχοι ενώ διατηρούν τη γονική τους μέριμνα οι γονείς, χωρίς επί της ουσίας να την έχουν ασκήσει. Η Σ15 αναφέρει: «...το πόσο καιρό κρατάς μια αναδοχή; Πότε μια αναδοχή θα γίνει υιοθεσία και με ποιες προϋποθέσεις; Που σταματάνε τα δικαιώματα των γονέων; Μέχρι πόσα χρόνια μπορούν να έχουν το παιδί τους σε κατάσταση ομηρίας ότι έχουν τη γονική μέριμνα χωρίς να την έχουν ασκήσει ποτέ;».

Τέλος, το ενδιαφέρον της κοινωνίας παραμένει εστιασμένο στην τεκνοθεσία. Η νέα νομοθεσία

δε γνωστοποίησε ευρύτερα την αναδοχή και τα οφέλη της. Μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις επιλέγεται ως ένας δρόμος που θα οδηγήσει στην τεκνοθεσία και η νέα τεχνολογία συμβάλλει σ' αυτή την κατεύθυνση. Η Σ10 αναφέρει: *«Είμαστε ο φορέας όπου κατατίθενται οι αιτήσεις για τις εθνικές υιοθεσίες και αναδοχές απλά εμείς [...] δεν είχαμε αιτήσεις αναδοχής»*. Ο Σ12 επισημαίνει: *«...η αναδοχή για πολλούς πιστεύουν ότι είναι η πίσω πόρτα της υιοθεσίας δηλαδή παρακάμπτω τη λίστα, παρακάμπτω το χρονικό διάστημα [...] και πάω να πάρω ένα παιδί με σκοπό... να το υιοθετήσω»*.

Βελτιωτικές προτάσεις για την ενίσχυση και εξέλιξη του θεσμού

Η αντιμετώπιση της υποστελέχωσης των υπηρεσιών που συνοδεύεται από την έλλειψη των απαραίτητων μέσων και εργαλείων δουλειάς, από δυσβάσταχτο φόρτο εργασίας και ανάθεση παράλληλων-αλλότριων καθηκόντων, επισημάνθηκε ως η πρωταρχική αλλαγή που πρέπει να γίνει για την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στους ανάδοχους. Η Σ14 αναφέρει: *«...το κομμάτι της υποστελέχωσης και της προσωρινότητας του καθεστώτος κάποιων ανθρώπων [...] γιατί μιλάμε για τη ζωή παιδιών και ανθρώπων οι οποίοι συνδέονται και συνεργάζονται με τους επαγγελματίες οπότε θα πρέπει να υπάρχει συνέχεια...»*. Η Σ15 αναφέρει χαρακτηριστικά: *«...προσωπικό που θα το βοηθάς να εκπαιδευτεί, θα του δίνεις εργαλεία δουλειάς όχι να το τρέχεις σ' όλο το Νομό με τα αστικά όπως πάμε εμείς [...] και τα εισιτήρια δικά μας, το κινητό δικό μας που το πληρώνουμε, υπερωρίες άγραφες αλλά όχι από πάνω να σου βάζουν κι αλλότρια και διοικητικά καθήκοντα...»*.

Η σύσταση διεπιστημονικών ομάδων για την ολιστική αξιολόγηση και διαχείριση κρίνεται απαραίτητη για την πιο εύστοχη εκτίμηση και εποπτεία της κάθε περίπτωσης. Η Σ9 αναφέρει: *«...τη δημιουργία κάποτε μιας διεπιστημονικής ομάδας υποστήριξης της οικογένειας γιατί δεν υπάρχει αυτό [...] είναι πολλά τα δυναμικά που καλείται ο ανάδοχος να επιλύσει και κάθε περίπτωση τόσο διαφορετική που η δική μας ειδικότητα φτάνει μέχρι ένα σημείο και δεν μπορείς να καλύψεις όλες τις ανάγκες»*.

Η συνεχής εκπαίδευση των επαγγελματιών που συνεισφέρει στην αυτοβελτίωση τους, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην αποφυγή λαθών. Η Σ15 αναφέρει: *«...εκπαίδευση συνεχώς... να κάνουμε μελέτες περιπτώσεων, να αναστοχαζόμαστε, να λέμε γιατί σ' αυτές τις περιπτώσεις το πήγαμε καλά; Γιατί σ' εκείνες δε πήγε καλά; Τι διορθώνουμε εκεί; Τι αφήνουμε;»*.

Η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού με καμπάνιες ενημέρωσης για την αναδοχή, με σκοπό να υποστηριχθεί σταδιακά από την κοινωνία, να επιτευχθεί η αποδοχή αναδεχόμενων παιδιών και να αυξηθούν οι γνήσιοι ανάδοχοι. Η Σ11 αναφέρει: *«...η ευαισθητοποίηση της κοινότητας και για το κομμάτι της αποδοχής ενός παιδιού που μπορεί να χει διαφορετικό επώνυμο και να μη μοιάζει με τους γονείς του [...] η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και το να καταλάβει ο κόσμος τι δεν είναι αναδοχή για μένα αυτό είναι το βασικό πρόβλημα»*. Η Σ9: *«...να γίνει μια ευαισθητοποίηση, μια ενημέρωση της ευρύτερης κοινωνίας για τον θεσμό της αναδοχής. Πρέπει να βρεθούνε ανάδοχοι με καθαρό αίτημα οι οποίοι θα έχουν την ανάλογη προετοιμασία...»*.

Η δυνατότητα διπλής αίτησης στο πληροφοριακό σύστημα, δυσχεραίνει το έργο των κοινωνικών λειτουργών και επιτείνει τη σύγχυση των θεσμών αναδοχής και τεκνοθεσίας στη συνείδηση της κοινωνίας. Η Σ15 αναφέρει: *«... τους δίνει το δικαίωμα να γίνονται ταυτόχρονα σε μια χώρα η οποία δε ξέρει ακόμα τι είναι αναδοχή και ανάδοχοι και θετοί...»*. Η Σ14 αναφέρει: *«...το να γίνονται διπλές αιτήσεις στο οποίο εγώ δε συμφωνώ δηλαδή πρέπει να μην μπορεί να κάνει κάποιος διπλή αίτηση για ευνόητους λόγους...»*.

Αναφέρθηκε η ανάγκη ορθολογικού σχεδιασμού της υλοποίησης του θεσμού, συνεργασία μεταξύ των φορέων, διάκριση και οριοθέτηση αρμοδιοτήτων. Η Σ15 αναφέρει: *«Πρέπει να υπάρχει ένας σωστός σχεδιασμός ανάμεσα στο Υπουργείο το δικό μας... και στο Δικαιοσύνης γιατί δε μπορεί να*

δουλεύει το ένα κομμάτι και να υπολειτουργεί το άλλο, να περιμένεις ένα χρόνο να βγει μια απόφαση...». Η Σ14 επισημαίνει: «...το κομμάτι του θεσμικού πλαισίου σε σχέση με τη συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες [...] τι είναι δικό μου τι είναι δικό σου σε επίπεδο επαγγελματιών...».

Τέλος, επισημάνθηκε η ανάγκη συστηματικής και θεσμικής υποστήριξης των γονέων των παιδιών από μια συγκεκριμένη υπηρεσία, η οποία σήμερα δεν υπάρχει. Η παράβλεψη αυτού του ζητήματος νομοθετικά και πρακτικά, συνιστά σχεδόν υπόθαληση του στόχου της αναδοχής. Η Σ13 αναφέρει χαρακτηριστικά: «Καλούμε όλους τους ανθρώπους ελάτε, γίνετε ανάδοχοι αλλά το κύριο μέλημα που είναι η υποστήριξη των γονέων δεν υπάρχει... σε ποιον έχει δοθεί αυτό; [...] Ποιοι είναι οι επαγγελματίες που υποστηρίζουν τους γονείς; [...] οπότε είναι σα να λέμε πάμε για την αναδοχή έχοντας λυμένο το μισό...». Η Σ14 αναφέρει: «...δεν υπάρχει θεσμικά κάποιος φορέας ο οποίος να υποστηρίζει με υποχρεωτικότητα τους γονείς των παιδιών όταν παίρνουν τα παιδιά τους σε αναδοχή αυτό έχει ως αποτέλεσμα να έχουν λιγότερες πιθανότητες να μπορέσουν να αναλάβουν τα παιδιά τους πίσω πάλι...».

Συμπεράσματα – Συζήτηση

Στην παρούσα μελέτη, επισημάνθηκε καθολικά από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες, πως η μη κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών των παιδιών και η αδυναμία παροχής εξατομικευμένης φροντίδας σε ένα ιδρυματικό πλαίσιο, αποτελούν ένα ανεπίλυτο δομικό, συστημικό πρόβλημα. Οι παθογένειές του, δηλαδή το εναλλασσόμενο προσωπικό, η υποστελέχωση σε επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό και η ομαδική ικανοποίηση αναγκών (Goffman, 1994; Συνήγορος του Πολίτη, 2020; Vorria, 1998a; Χρυσικός, 2002) υποβιβάζουν σημαντικά την ποιότητα της ιδρυματικής ζωής και αφήνουν ανικανοποίητες τις συναισθηματικές τους ανάγκες. Το συγκεκριμένο εύρημα συμφωνεί και με προηγούμενες έρευνες, ακόμη και στις περιπτώσεις δομών με υψηλό ή ικανοποιητικό επίπεδο φροντίδας των βασικών αναγκών των παιδιών, με επάρκεια σε υλικά αγαθά και εξοπλισμό, όπου επίσης παρατηρείται υποτίμηση των συναισθηματικών αναγκών, έλλειψη τρυφερότητας και απουσία συναισθηματικής εγγύτητας (Borriá, 1998; Tatsiourouli et al., 2020; Soland, 2015).

Αποτιμώντας συνολικά την ιδρυματική φροντίδα, οι κοινωνικοί/ες λειτουργοί την περιέγραψαν ως νόμισμα με δύο όψεις. Από τη μια πλευρά, ανέδειξαν την ασφάλεια που προσφέρει και την προσπάθεια που γίνεται να επουλωθούν τραύματα και ελλείψεις της πρότερης ζωής τους. Από την άλλη, τόνισαν τα προβλήματα που δημιουργεί ο ιδρυματισμός όπως το κοινωνικό στίγμα, τη στέρση δυνατότητας διαμόρφωσης προσωπικής ταυτότητας, την έλλειψη αίσθησης του «ανήκειν», της προσωπικής ιδιοκτησίας (Borriá, 1998; Goffman, 1994; Χρυσικός, 2002), που τους οδηγούν στην πλήρη απόρριψη της ιδρυματικής περίθαλψης.

Όσον αφορά στην αναδοχή, από την παρούσα μελέτη προέκυψαν παράγοντες που συμβάλλουν σε μια ποιοτική αναδοχή, οι οποίοι επιβεβαιώνονται και από άλλες σχετικές έρευνες καθώς και από την βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα, αναδείχθηκαν η αποδοχή της προσωπικής ιστορίας του παιδιού από τους ανάδοχους και η επικοινωνιακή συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας (Πωλομαρκάκη, 2001). Η μικρή ηλικία του παιδιού, η σύναψη δεσμού και η σχέση ασφάλειας με τους ανάδοχους (Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου, 2023) που συγκαταλέγεται στους σημαντικότερους παράγοντες μιας ποιοτικής αναδοχής καθώς αποτελεί την ειδοποιό διαφορά της από την ιδρυματική φροντίδα, διότι καλύπτει το κενό σε αυτό το κομμάτι που αδυνατεί να καλύψει η δεύτερη.

Στην παρούσα μελέτη αναδείχθηκε η σπουδαιότητα των γνήσιων κινήτρων των ανάδοχων, όπως καθοριστικά τονίστηκε από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες, οι οποίοι εργάζονται ανιδιοτελώς προς τον τελικό στόχο που είναι η επιστροφή του παιδιού στην οικογένειά του και συμπεριλαμβάνουν τους γονείς στην όλη διαδικασία (Πωλομαρκάκη, 2001; Χατζηφωτίου, 2019; eliza.org.gr, 2023).

Παράγοντες μη ποιοτικής αναδοχής αναδείχθηκαν ως η μεγάλη ηλικία του παιδιού (Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου, 2023), η απουσία εύρυθμης συνεργασίας των φορέων μεταξύ τους (Βαμβακίδης και συν., 2021; Πωλομαρκάκη, 2001), η απουσία σεβασμού στους ατομικούς του ρυθμούς συναισθηματικής έκφρασης, τα ανειλικρινή κίνητρα των αναδόχων που αποσκοπούν σε τεκνοθεσία μέσω της αναδοχής, η αρνητική στάση των γονέων. Τέλος, αναφέρθηκε η γεωγραφική απόσταση που αποκόπτει το παιδί από το όποιο οικογενειακό-συγγενικό περιβάλλον μπορεί να έχει, προκαλώντας του αρνητικά συναισθήματα (Κούτρα και συν., 2023).

Αποτιμώντας οι κοινωνικοί λειτουργοί την επίδραση της ανάδοχης φροντίδας στα παιδιά, ανέδειξαν την φυσική και πνευματική τους πρόοδο καθώς και την ικανοποίηση των συναισθηματικών τους αναγκών (Βαμβακίδης και συν., 2021; Schofield & Beek, 2023).

Αποτιμώντας την εφαρμογή του θεσμού, εστίασαν στην καταπολέμηση της ιδρυματοποίησης με την συνεισφορά του Ν. 4538/2018 και με τη μορφή της επείγουσας αναδοχής (Βαμβακίδης και συν., 2021; Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου, 2023), στη διασφάλιση της διαφάνειας στην διαδικασία με τη χρήση του *anynet* (Κούτρα και συν., 2023), στην θεσμοθέτηση του επιδόματος αναδοχής (Γ.Π.Δ11/οικ./31720/26-5-2021) και αδειών εργασίας, και τέλος στην διεύρυνση των ορίων ηλικίας για τους υποψήφιους ανάδοχους (Ν.4837/2021), ως μια αναγνώριση ότι δεν ισοδυναμεί με τεκνοθεσία αλλά με συμβολή στην ανατροφή ενός παιδιού.

Οι παθογένειες του θεσμού που εντόπισαν, εστιάζουν στο ανεπίλυτο ζήτημα των μακροχρόνιων αναδοχών το οποίο δεν αγγίζει ο νέος νόμος και στο γεγονός ότι το ενδιαφέρον της κοινωνίας είναι ακόμη στραμμένο προς την τεκνοθεσία ενώ η αναδοχή λογίζεται από ένα μεγάλο κομμάτι της Ελληνικής κοινωνίας ως το σκαλοπάτι για την τεκνοθεσία (Μπαλτσιώτη & Φαρμακοπούλου, 2023).

Προτάσεις

Όσον αφορά στην βελτίωση της ιδρυματικής φροντίδας προτείνονται οι προσλήψεις μόνιμου προσωπικού, η εκπαίδευση του και η θέσπιση ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας που να περιλαμβάνει και τις Δημόσιες δομές (Κούτρα και συν., 2023).

Από την παρούσα έρευνα αναδείχθηκε και τέθηκε ως προτεραιότητα, η ριζική μεταβολή του σημερινού μοντέλου παιδικής προστασίας που μεταφράζεται στην αποϊδρυματοποίηση, κάτι το οποίο συνεπάγεται την αλλαγή της νοοτροπίας και της κεντρικής κοινωνικής πολιτικής για την παιδική προστασία ώστε να στραφεί πλήρως σε εναλλακτικά μέτρα (Νικολαΐδης & Σταυριανάκη, 2010), γεγονός που προϋποθέτει την ανάλογη πολιτική βούληση.

Σχετικά με τον θεσμό της αναδοχής, προτείνονται οι προσλήψεις μόνιμου προσωπικού και η συνεχής εκπαίδευσή του, η σύσταση διεπιστημονικών ομάδων, ενιαία πρωτόκολλα εφαρμογής του θεσμού, διάκριση αρμοδιοτήτων των φορέων (Βαμβακίδης και συν., 2021). Από την παρούσα μελέτη αναδείχθηκε η ανάγκη για επανεξέταση της δυνατότητας διπλών αιτήσεων των πολιτών για αναδοχή και τεκνοθεσία καθώς και καμπάνιες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινωνίας.

Τέλος, επισημάνθηκε η ανάγκη της θεσμοθετημένης, υποχρεωτικής υποστήριξης των γονέων των παιδιών, με στόχο να ανακάμψουν σε εύλογο χρονικό διάστημα και να αναλάβουν εκ νέου την φροντίδα των παιδιών τους (Βαμβακίδης και συν., 2021; Σίνδρου, 2001).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bakermans-Kranenburg, M. J., Steel, H., Zeanah, C. H., Muchamedrahimov, R. J., Vorria, P., Dobrova-Kro, N. A., Steele, M., VanIjzendoorn, M. H., Juffer, F., & Gunnar, M. R. (2011). III. Attachment and emotional development in institutional care: characteristics and catch up. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 74(4), 62-91. <http://doi.10.1111/j.1540-5834.2011.00628.x>
- Braun, V. & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper, P.M. Camic, D.L. Long, A.T. Panter, D. Rindskopf, & K.J. Sher (Eds.) *APA handbook of research methods in psychology*, vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological (pp. 57-71). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13620-004>
- Eliza (2023). Γιατί η Αναδοχή δεν είναι Υιοθεσία! <https://eliza.org.gr/giati-i-anadochiden-einai-yiothesia/>
- Ghera, M.M., Marshal, P. J., Fox, N.A., Zeanah, C.H., Nelson, C.A., Smyke, A.T., & Guthrie, D. (2009). The effects of foster care intervention on socially deprived institutionalized children's attention and positive affect: results from the BEIP study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 50(3), 246-253. <http://doi.10.1111/j.1469-7610.2008.01954.x>
- Goffman, E. (1994). Άσυλα. Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων(Ξ. Κομνηνός, μετ.).Ευρύαλος.
- Gunnar, M. R., & Reid, B. M. (2019). Early Deprivation Revisited: Contemporary Studies of the Impact on Young Children of Institutional Care. *Annual Review of Developmental Psychology*, 1, 93-118. <https://doi.org/10.1146/annurev-devpsych-121318-085013>
- Rutter, M., Beckett, C., Castle, J., Colvert, E., Kreppner, J., & Mehta, M. (2007). Effects of profound early institutional deprivation: An overview of findings from a UK longitudinal study of Romanian adoptees. *European Journal of Developmental Psychology*, 4(3), 332-350. <http://doi.10.1080/17405620701401846>
- Schofield, G. & Beek, M. (2023). Υιοθεσία & Αναδοχή. Σύμφωνα με τη Θεωρία του Δεσμού και του Μοντέλου της Ασφαλούς Βάσης (Χ. Γκούντη, μετ.). Αρμός.
- Smyke, A. T., Koga, S. F., Johnson, D. E., Fox, N. A., Marshall, P. J., Nelson, C. A., Zeanah, C.H., & the BEIP Core Group. (2007). The caregiving context in institution-reared and family-reared infants and toddlers in Romania. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(2), 210–218. <http://doi.10.1111/j.1469->

7610.2006.01694.x

Smyke, A. T., Zeanah, C. H., Fox, N. A., Nelson, C. A., & Guthrie, D. (2010). Placement in Foster Care Enhances Quality of Attachment Among Young Institutionalized Children. *Child Development*, 81(1), 212–223. <http://doi.10.1111/j.1467-8624.2009.01390.x>

Soland, B. (2015). 'Never a Better Home': Growing up in American Orphanages, 1920-1970. *The Journal of the History of Childhood and Youth*, 8(1), 34-54. <https://doi.org/10.1353/hcy.2015.0000>

Tatsiopolou, P., Chatzidimitriou, C., Georgaca, E., & Abatzoglou, G. (2020). A qualitative study of experiences during placement and long-term impact of institutional care: Data from an adult Greek sample. *Children and Youth Services Review*, 116, 105-121. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105121>

Vorria, P., Rutter, M., Pickles, A., Wolkind, S., & Hobsbaum, A. (1998a). A comparative study of Greek children in long-term residential group care and in two-parent families. I. Social, emotional and behavioral differences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39(2), 225-236. <http://doi.org/10.1111/1469-7610.00316>

Wade, M., Fox, N. A., Zeanah, C. H., & Nelson, C. A. (2019). Long-term effects of institutional rearing, foster care, and brain activity on memory and executive functioning. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(5), 1808-1813. <http://doi.10.1073/pnas.1809145116>

Willing, C., (2015). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία. Εισαγωγή. (Ε. Τσέλιου, μετ.). Gutenberg.

Βαμβακίδης, Σ., Φιλιππίδης, Γ., & Χατζηφωτίου, Σ. (2021). Η Τεκνοθεσία και η Αναδοχή Ανηλίκων ως Θεσμοί Παιδικής Προστασίας στην Ελλάδα. *Κοινωνική Πολιτική*, 15, 107-127. <http://doi.org/10.12681/sp.29094>

Βορριά, Γ. (1998). Οι συνέπειες στην κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών από τη μακρόχρονη παραμονή τους σε ιδρύματα κλειστής περίθαλψης. Στο Θ. Καλλινικάκη (Επιμ.), *Μεγαλώνοντας σε ίδρυμα* (σσ. 79-107). *Ελληνικά Γράμματα*.

Βουργαζοπούλου, Μ., Καλλινικάκη, Θ., Καναβού, Ε., Σταύρου, Μ., & Φωτίου, Α., (2017). Πτυχές της ψυχοκοινωνικής υγείας εφήβων μαθητών/μαθητριών που διαβιούν εκτός της φυσικής τους οικογένειας, *Κοινωνική Εργασία*, 126, 3-26

Ε.Κ.Κ.Ε. (2022). Τα ιδρύματα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές. Εθνικό Τυπογραφείο. <https://www.ekke.gr/services/publication/ta-idrimata-paidikis-prostasias-stin-ellada-proklisis-kai-prooptikes>

Ευρωπαϊκή Ομάδα Εμπειρογνομώνων για την μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. (2012). Κοινές ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/Common-European-Guidelines_Greek-version_EDITED.pdf

Ζήση, Α. (2006). Οι επιπτώσεις της ιδρυματικής ανατροφής στα απροστάτευτα παιδιά. Έκθεση Αξιολόγησης Παιδικών Χωριών SOS Ελλάδας. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. (Μη δημοσιευμένη μελέτη)

Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/>

Καλύβα, Π. (2016). Ψυχοκοινωνική συμπεριφορά και διαπροσωπικές δεξιότητες παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. [Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών]. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/38194>

Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. (2002). Η αναδοχή ανηλίκου. Στο Γ. Αμπατζόγλου (Επιμ.), Αλλάζοντας χέρια. Διεπιστημονική προσέγγιση της διακίνησης και της τοποθέτησης παιδιών (σσ. 173-185). University Studio Press.

Κούτρα, Κ., Πουπάκη, Α., Σαμαρά, Ρ., & Κυπραίου, Δ. (2023). Η διασύνδεση και συνεργασία των φορέων που ασχολούνται με τους θεσμούς της αναδοχής και της τεκνοθεσίας στην Περιφέρεια Κρήτης. Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, Τόμος 37(1), 7-33. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.36255>

ΚΥΑ 40494/2022, Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων παιδικής προστασίας και φροντίδας (ΜοΠΠ) από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 2302/Α΄/11-05-2022).

ΚΥΑ Γ.Π.Δ11 οικ.31720/2021, Χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης αναδοχής, Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 2220/26.05.2021).

Μεργούπη, Α. (2021). Λίγα λόγια για την αναδοχή. Υιοθεσία και αναδοχή σήμερα. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Μπαλτσιώτη, Β. & Φαρμακοπούλου, Ι. (2023). Διερεύνηση εφαρμογής του Ν. 4538/2018 για τον θεσμό της αναδοχής στα πλαίσια παιδικής προστασίας. Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, 37(3), 1-24. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.36376>

Νικολαΐδης, Γ. & Σταυριανάκη, Μ. (2010). Σύγχρονες αντιλήψεις για τις δομές παιδικής προστασίας και τις πολιτικές αποιδρυματοποίησης. Κοινωνική Εργασία, 100, 183-205

Νόμος 4538/2018, Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις, Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 85/Α΄/16-05-2018).

Νόμος 4837/2021, Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α 178/1.10.2021).

Πανοπούλου – Μαράτου, Ο., Στάγκου, Δ., Γεώργας, Δ., Λαμπίδη, Α., & Δοξιάδης, Σ. (1998). Σχήματα ιδρυματικής περίθαλψης για παιδιά στην Ελλάδα: Λειτουργία των ιδρυμάτων και επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών. Στο Θ. Καλλινικάκη (Επιμ.). Μεγαλώνοντας σε ίδρυμα (σσ. 59-78). Ελληνικά Γράμματα.

Πωλομαρκάκη, Ε. (2001). Σημασία της συνεργασίας μεταξύ της ανάδοχης οικογένειας, του παιδιού και των φυσικών γονέων για την έκβαση της αναδοχής. Στο Θ. Καλλινικάκη (Επιμ.). Ανάδοξη φροντίδα (σσ. 134-143). Ελληνικά Γράμματα.

Σίνδρου, Μ. (2001). Προγράμματα αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις-προτάσεις. Στο Θ. Καλλινικάκη (Επιμ.), Ανάδοξη φροντίδα(σσ. 113-126). Ελληνικά Γράμματα.

Συνήγορος του Πολίτη. (2015). Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για τη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας. Ειδική Έκθεση. https://old.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimata_oxi_anapiries.286537

- Συνήγορος του Πολίτη. (2020). Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών. Ειδική Έκθεση.<https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh:-prostasia-eyalwtwn-paidiwn>
- Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (Επιμ.), Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης (σσ. 97-125). Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας. <https://www.researchgate.net/publication/329363823>
- Φαρμακοπούλου, Ι., Λιακοπούλου, Μ., Χαντζαρά, Β. & Κολαϊτής, Γ. (2011). Κοινωνική φροντίδα ή χαμένη Ατλαντίδα; Οδοιπορικό παιδιών από την απομάκρυνση από το οικογενειακό τους περιβάλλον μέχρι την αποκατάστασή τους – Προβληματισμοί και προτάσεις κοινωνικής πολιτικής. Κοινωνική Εργασία, 105, 7-26
- Χατζηφωτίου, Σ. (2019). Σημασία της επικοινωνίας και της συνεργασίας παιδιού και ανάδοχων γονέων με την οικογένεια προέλευσης του. Δικαιώματα και υποχρεώσεις της ανάδοχης οικογένειας. «Ένα σπίτι για κάθε παιδί» Εγχειρίδιο εκπαίδευσης υποψήφιων ανάδοχων γονέων. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Χρυσικός, Φ. (2002). Το μετέωρο βήμα της ιδρυματικής φροντίδας. Εμπειρίες από τη συνεργασία με υπηρεσίες παιδικής προστασίας. Στο Γ. Αμπατζόγλου (Επιμ.), Αλλάζοντας χέρια. Διεπιστημονική προσέγγιση της διακίνησης και της τοποθέτησης των παιδιών (σσ. 259-271). UniversityStudioPress.

An Examination of the Quality of Care for Children Entering the Child Protection System in Greece. Social Workers' perspective

Mandrani Eleftheria¹

¹ Social Worker, M.Sc., Municipality of Thermaikos

ABSTRACT

This article explores the quality of care provided to children entering the child protection system in contemporary Greece. Specifically, it focuses on the care offered by child protection structures and the institution of foster care as an alternative measure for child protection. The study is conducted from the perspective of social workers engaged in closed care facilities and institutions that implement and oversee foster care arrangements. A qualitative research design was employed, utilizing face-to-face semi-structured interviews, which were subsequently analyzed through thematic analysis. The findings from this qualitative analysis reveal several critical issues pertaining to the well-being of children in both contexts of care. Social workers in closed care facilities expressed significant concerns regarding the inadequate fulfillment of children's genuine emotional needs. They attributed these deficiencies to the chronic understaffing of institutions and the overarching institutional nature of care provided. Conversely, social workers involved in foster care reported a more favorable evaluation of this alternative measure when compared to institutional care. They emphasized that foster care better addresses the emotional needs of children, while also acknowledging the inherent challenges faced by foster caregivers, biological parents, and professionals involved in the process. The role of the social worker is deemed essential in both contexts, as these professionals bear the substantial burden of responsibility for decision-making regarding the future of the children in their care. This responsibility is often undertaken without the support of an interdisciplinary team, the absence of established work protocols, and amidst an overwhelming workload, which collectively heightens the risk of burnout.

Key-words: child protection facilities, fostering, quality of care, social workers

Correspondence: Mandrani Eleftheria, elmandrani@gmail.com